מתני' [א]בסימניו ובמצריו (א) פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה: **גמ'** איתמר רב הונא אמר [ב]שתות כפחות משתות רב יהודה אמר שתות כיותר משתות רב הונא אמר שתות כפחות משתות הכי קאמר פחות משתות ושתות בכלל הגיעו יותר משתות ינכה רב יהודה אמר שתות כיותר משתות הכי קאמר פחות משתות הגיעו עד שתות ושתות בכלל ינכה מיתיבי בסימניו ובמצריו פיחת שתות או הותיר שתות הרי הוא כשום הדיינין הגיעו והא שום הדיינין דשתות כיותר משתות הוא אמר לך רב הונא ולטעמיך הגיעו קא תני (ב) אלא כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כשום הדיינין לשתות ולא כשום הדיינין דאילו התם בטל מקח ואילו הכא הגיעו רב פפא זבן ארעא מההוא גברא אמר

רשב"ם

מתני' בסימניו ובמצריו. האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך בתוך הסימנין והמצרים הללו שאתה רואה הכל קח לך: (ג) **פחות משתות הגיעו.** דהיינו טפי מרובע לסאה כפלי כפלים דשתות היינו קב לסאה וה"נ טעמא דלא דמי להן חסר הן יתר דהתם הוי שיעוריה ברובע לסאה אבל הכא בעי טפי דהא כיון דאמר בית כור עפר אני מוכר לך כהן חסר הן יתר דמי כדאוקימנא לעיל(א) והשתא דאמר בית כור בסימניו ובמצריו אני מוכר לך מטפינן שיעורא ואמרי' אפילו פחות משתות הגיעו דכיון דהראה לו המצרים כמאן דזבין ליה שדה זו סתמא דמי כמות שהוא בין קטן בין גדול אלא דאהני מאי דאמר בית כור שיהא קרוב לבית כור שאינו חסר יותר משתות וכן דלא ליהוי מותר יתר על שתות: הכי גרסי' בסדר המשנה (ד) **פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה.** ובגמ' פליגי אמוראי בשתות עצמה אי הוי כפחות משתות והגיעו וה"ק פיחת מן הבית כור שתות וכ"ש פחות משתות הגיעו אבל יותר משתות ולמטה עד שתות ולא שתות בכלל ינכה או דלמא שתות כיתר משתות וה"ק פחות משתות הגיעו כלומר אם יש אונאה ביניהן פחות משתות כגון שהותיר או חיסר פחות משתות הגיעו אבל יותר משתות עד שתות ושתות בכלל ינכה: **ינכה.** מן הדמים ואם הותיר יחזיר לו קרקע. והאי שתות לאו משום דין אונאה דאין אונאה אלא למטלטלי אבל במקרקעי אין אונאה שאם מכר לו שוה פרוטה במנה או שוה מנה בפרוטה הגיעו אלא שיעורא דרבנן היא דהכי מחיל איניש היכא דאמר בסימניו ובמצריו טפי לא מחיל: **גמ' שתות.** הגיעו כפחות משתות היכא דא"ל בסימניו ובמצריו (ה) וה"ק פחות משתות ושתות הגיעו דהאי דקתני פחות משתות הגיעו היינו פיחת מן הבית כור שתות וכ"ש פחות משתות הגיעו. וממתני' דקתני עד שתות ינכה משמע ליה לרב הונא עד ולא עד בכלל ולרב יהודה עד ועד בכלל: **מיתיבי.** לרב הונא: הכי גרסינן בתוספתא (פ"ו ה"ח) **בסימניו ובמצריו פיחת שתות או הותיר שתות כשום הדיינין הגיעו.** בכתובות בפרק אלמנה ניזונת (דף צט:) תנן שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל. שום הדיינין ב"ד שירדו לשום נכסי יתומים למכרן למזון האשה והבנות: **והא שום הדיינין.** דטעות שתות דידהו הוי ביטול מקח כיתר משתות כדתנן בפרק אלמנה ניזונת כדפרישית וכיון דמדמי שתות דמכירת בית כור דמתני' כשום הדיינין אלמא כיתר משתות הוא ויחזיר וקשיא לרב הונא. והאי דקתני הגיעו לקמיה מפרש לה שפיר: **אמר לך רב הונא ולטעמיך הגיעו קתני.** דמשמע דהוי כפחות משתות ואדמקשית לי מרישא תקשי לך מסיפא אלא ודאי ה"ק פיחת שתות או הותיר שתות הגיעו כשום הדיינין דאמרי' נמי הגיעו ורשב"ג הוא דפליג בכתובות ואמר א"כ מה כח ב"ד יפה ולכך הוי מכרן קיים והגיעו דקתני הכא אתרוייהו קאי דהוי שתות דידהו כפחות משתות וקשיא לרב יהודה. ואמר לך רב יהודה לדידי נמי ל"ק דאיכא לתרוצי כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כו' דהאי דקתני הגיעו לאו משום דשתות הוי מחילה כפחות משתות (ו) ולעולם שתות כיתר משתות ויחזיר והאי דקא מדמי ליה לשום הדיינין ה"מ בשתות כי היכי דבשום הדיינין לא הוי מחילה ה"נ לא הוי מחילה ולא כשום הדיינין דבשום הדיינין הוי השתות ביטול מקח כדתנן התם מכרן בטל ואילו הכא הגיעו כלומר אין המקח בטל אלא מקחו קיים ויחזיר כדתנן במתני' עד שתות ינכה ואתא לאשמועינן אע"ג דדמו להדדי דבתרוייהו שתות כיתר משתות אפ"ה התם ביטול מקח ואילו הכא המקח קיים והתם היינו טעמא דכיון דטעו ב"ד חוזרין מכל מה שעשו אבל הכא דתרוייהו תפסים במכר זה למכור וזה ליקח המקח קיים והאונאה יחזיר. כן נראה בעיני שיטה זו וכן עיקר דליכא הכא תיובתא לא לרב הונא ולא לרב יהודה וה"נ מסתברא מדתרצינן כשום הדיינין ולא כשום הדיינין כו' ואין כתוב בספרים אלא כשום הדיינין הלכך ליכא לפרושי דמסקנא דמאן דאמר ולטעמיך הוא כו'. יש לשונות אחרים ואין בהן ממש וזה שלי הוא ועיקר. (והשתא לא איפשיט לן אי כרב הונא אי כרב יהודה) ויש מפרשים אמר לך רב הונא ולטעמיך הא מתרצתא היא משבשתא היא דקתני הגיעו דאי שתות כיתר משתות דמי ינכה איבעי ליה למימר ואמאי קתני הגיעו אלא הכי קתני לה בסימניו ובמצריו הרי זה כשום הדיינין לשתות דלא יהבינן ליה ז' ומחצה לכור ולא כשום הדיינין ממש כלומר ולא לגבי מקח כשום הדיינין הוא דאילו כשום הדיינין שתות בטל מקח ואילו הכא הגיעו דעד שתות ושתות עצמו הגיעו וללשון זה כתוב בספרים אלא כשום הדיינין ולא כשום כו': (ז)**אמר ליה.** ההוא מוכר לרב פפא הן קרקע דמזבנא לך הויא עשרים גריוי מישחא עשרים סאין מדתה וכגון דאמר ליה בסימניו ובמצריו ולא הוי אלא תמיסר דהיינו פחות רביע: **אמר ליה.** אביי לרב פפא סברת וקבילת: **הני מילי.** מתניתין היכא דלא קים ליה ללוקח במדת השדה אבל מר קים ליה בגויה מכיר אתה שדה זו ויודע היית שאין בו אלא חמשה עשר וכיון דידעת מחלת והכי הלכתא:

והא

תוספות

דלא מהדר הדר ביה אלא פרושי קא מפרש וה"ק ליה בי"ב זהובים לשנה ומשום דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף הוצרך להתנות שיהיה לו ליתן לסוף כל חדש דינר מאותן י"ב זהובים שהוא חייב לשנה וכן יש לפרש בהשואל (ב"מ קב:) ואיצטריך כל תלת מילי דרב דהוה דאיסתירא אית למימר דלא הוי מטעם תפוס לשון אחרון אלא משום דפרושי קא מפרש כפירוש רש"י ומההיא דהמשכיר נמי לא שמעינן דתפוס לשון אחרון דאיכא למימר פרושי קא מפרש כפי' הקונטרס או משום דסבר כרב נחמן דקרקע בחזקת בעליה קיימא הלכך איצטריך ההיא דכור בשלשים סלע דראשון ראשון קנה ואי מההיא הוה אמינא משום דתפיס אפי' אפיך מיפך כמו דשמואל להכי איצטריך כולהו ולא ידע ר"י דמנא לן א"כ דסבר רב דתפוס לשון אחרון אלא נראה משום דהנך דיחויי לאו עיקר טעם נינהו ואיצטריכו נמי שלשה מילי דשמואל דמההיא דאוקי שמואל בבא במטבע החדש הוה אמינא כדדחי לעיל ר' אבא דפרושי קא מפרש ולעולם בעלמא תפוס לשון אחרון וההיא דראשון ראשון קנה הוה אמינא משום דתפוס לשון אחרון הוא כמו לרב להכי איצטריך לאשמועינן אבל חכמים אומרים הלך אחר פחות שבלשונות וההיא דבבא במטבע החדש איצטריך לאשמועי' דזו ולא סבירא ליה ולפרש המשנה וההיא דראשון ראשון קנה דאיצטריך לאשמועי' דתפיסה שלו תפיסה היא דמההיא דהמשכיר לא שמעינן תפיסה דאיכא למימר משום דאודי ליה: **הכי** גרס' **פחות משתות הגיעו עד שתות ינכה.** אבל ספרים דגרסי פחות (ז) משתות הגיעו יפרש רב יהודה פיחת עד שתות ולא שתות בכלל אע"ג דלא קתני עד וכענין זה יש בהזהב(ג) כמה תהא הסלע חסר' ולא יהא בה אונאה ובעי למימר עד כמה ולגירסא זו קשה דקאמר בגמרא ורב הונא ה"ק פחות משתות ושתות עצמו הגיעו הא להדיא אתיא מתני' כוותיה וא"ת בשלמא רב יהודה דאמר שתות כיתר משתות ניחא הא דלא תנן שתות ינכה משום דה"א דיתר משתות מקחו בטל אלא לרב הונא דאמר שתות כפחות משתות ליתני שתות הגיעו וכ"ש פחות וי"ל דנקט הכי ליתן טעם לדבר דדבר פשוט הוא כפחות משתות ואמר ממילא דשתות כפחות משתות והשתא דאתינן להכי לרב יהודה מליצו לשנויי סיפא כהאי גוונא: **ה"ג** ולטעמיך הא הגיעו קתני **אלא** כשום הדיינין **ולא** כשום הדיינין כו'. והכי פירושו אמר לך רב הונא אדמקשית לי מסייעני מדקתני הגיעו דמשמע דשתות כפחות משתות אלא הא דקתני כשום הדיינין לאו משום דליהוי כיתר על שתות אלא כשום הדיינין לשתות דכמו ששיעורו התם כמו כן שיעורו כאן לאפוקי שלא שיערו ברובע לסאה כמו בכהן חסר הן יתר ורב יהודה דאותיב מינה לרב הונא משמע ליה דהכי קתני פיחת עד שתות או הותיר עד שתות הרי הוא כשום הדיינין והגיעו דהאי בשום הדיינין נמי עד שתות הגיעו אבל שתות ויתר על שתות לא הגיעו:

ושמואל

עין משפט נר מצוה

בח א ב מיי' פכ"ח מהל' מכירה הלכה יב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן ריח סעיף טו:

רבינו גרשום

פיס' בסימניו ובמצריו. של שדה הראה לו המוכר ללוקח דאמר ליה בית כור עפר בסימניו ובמצריו אני מוכר לך הואיל דהראה לו סימניו ומצריו גמר וקנה אפי' פחות שתות כל השדה הגיעו. משום דסימניו ומצריו קא מקני ליה בעין שהוא ועד שתות פחת ינכה לו מן הדמים. כלומר אם פיחת לו יותר משתות כגון שליש או רביע או חומש עד שתות מן השדה ינכה לו מן הדמים כנגד הפחת: רב הונא ורב חסדא פליגי [א] אמתני' דקתני עד שתות ינכה רב הונא אמ' שתות כפחות משתות. דכי היכי דפחות משתות כגון שמינית שביעית הגיעו הכי נמי פיחת שתות עצמו הגיעו דלא ינכה לו דהכי קאמר מתני' פיחת שתו' הגיעו אבל אי פיחת שליש או רובע או חומש או עד שתות מן השדה ינכה אבל שתות דמועט הוא הגיעו כשום דעד שתות ינכה ולא השתות בכלל (דעד השתות אפרי' ולא עד בכלל). ורב יהודה אמר שתות עצמה כיותר משתות דמי. דכי היכי דיותר משתות ינכה דאי פיחת לו שלישית ורביעית וחמישית דינכה לו ה"נ שתות עצמה ינכה לו דהכי קתני מתני' פחות משתות כגון שביעית או שמינית הגיעו: עד שתות ושתות בכלל. הרי הוא כפחות חומש או רובע וינכה: מיתיבי פיחת שתות או הותיר שתות. להיכא דמכר לו קרקע: הרי הוא כשום הדיינין. דאי שיימו דיינין (מעות) [קרקע] של יתומין וטעו שתות בטל מקח: והא שום הדיינין. להיכא דטעה שתות דמי כמאן דטעי יותר משתות וקשיא לרב הונא דאמר שתות כפחות משתות דמי הגיעו ולא השתות בכלל ינכה והכא קתני דשתות כיותר משתות דמי וכי היכי דיותר משתות בטל מקח ה"נ שתות עצמה דעד ועד בכלל הוא: אמר לך רב הונא ולטעמיך. הא מתרצתא היא משבשתא היא דקתני הגיעו דאי כיותר משתות דמי ינכה מיבעי ליה למימר ואמאי קאמר הגיעו: אלא הכי קתני לה בסימניו ובמצריו הרי זה כשום הדיינין ולא כשום הדיינין ממש. כשום הדיינין לשתות ממש ולא יהבי ליה ז' קבין ומחצה לכור ולא גבי מקח וממכר כשום הדיינין (הוא) דאילו בשום הדיינין שתות בטל מקח ואילו הכא הגיעו דעד שתות ושתו' עצמה

[א] נראה דל"ל פליגי בפירושא דקתני עד שתות.

מסורת הש"ס

א) דף קה., ב) [מכאן עיין לע"ב], ג) [ב"מ דף נא:].

הגהות הב"ח

(א) במשנה פחת משתות: (ב) גמ' הגיעו קא תני (אלא) תו"מ וכ"ב נירסא רשב"ם א"ל רב יהודה כשום הדיינין: (ג) רשב"ם ד"ה פחות שתות וכו' קב לסאה והיינו טעמא דלא דמי וכו' ואמרי' אפי' פיחת שתות: (ד) ד"ה ה"ג בסדר המשנה פחות משתות: (ה) ד"ה שתות וכו' ובמצריו הס"ד ואח"כ מה"ד הכי קאמר וכו' דהא דקתני פחות משתות הגיעו היינו פיחת מן הבית כור כ"ג פירוש לפירושו דבמתני' גרסינן פחות ורב הונא קמפרש כמו פיחת עם י"ד וה"ק פיחת מן הבית כור שתות ורב יהודה קמפרש פחות משתות אבל בתוס' משמע דל"ג פיחת וגם לרב הונא גרסי' פחות משתות: (ו) ד"ה אמר לך וכו' דלעולם שתות: (ז) תוס' ד"ה ה"ג פחות וכו' ספרים דגרסי פחות שתות: